

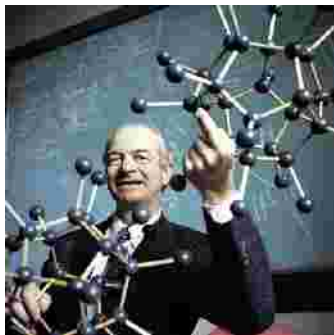
Tartu MV mälumängus 07.10.2009

(küsimused Artes Terrae: Mart Kiisk, Rein Hiob, Veiko Tonts, Mart Hiob)

1. Mis linn?

2. Kes?

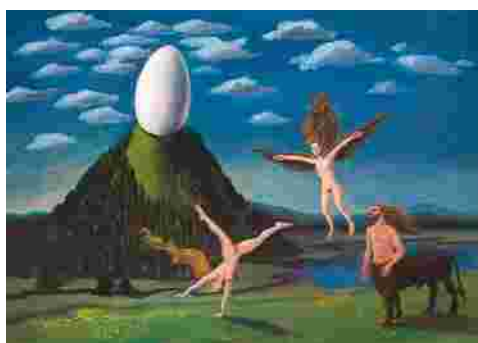
3. Kes? Ühine perekonnanimi.

4. Mis saar? Pindala 507,451 km².

5. Kunstnik? Teosed „Poedi annetus Eesti heaks" ja

6. **Kes** oli see indiaanlane (1876-1957), kes 1900. a. tõi Ameerika põliselanikele esimesed kaks olümpiavõitu? Kõigepealt võitis ta kõrgushüppe ja seejärel samal päeval ka teivashüppe. Lisaks tuli ta Pariisi OM-l kolmel alal teiseks.
- A. Siuu(siou) Irving Baxter
- B. Tšerokii(cherokee) Sim(on) Garland Iness
- C. Siuu(siou) William(Bill) Mills
- D. Hopi Louis(Lewis) Tewanima
- E. Wa-Tho-Huck("Hele Tee") ehk James(Jim) Thorpe
7. **Mis nime** all tunneme veel Jaapani sisemerd (Naikai)? Ta on 390 km pikk ja kuni 70 km lai ning asub Honshu (Hondo), Kyushu ja Shikoku saarte vahel ja ühendab Jaapani merd Vaikse ookeaniga. Sama nime kannab Nagoya idapoolne naaberlinn.
- A. Koiva
- B. Kunda
- C. Saku
- D. Seto
- E. Tarto
8. Aleksander Suur hävitas 335. a. e. m. a. Teeba linna. Alles jättis templid ja ühe elumaja. **Kes** oli elanud selles majas?
- A. Demosthenes
- B. Perikles
- C. Pindaros
- D. Platon
- E. Sophokles
9. **Kes** oli see 19. sajandil Vana-Vigalas sündinud ja Pärnus surnud mitmekülgne kirjamees, kes koostas esimese eestikeelse geograafiaõpiku? Samuti on ta esimese mahuka eesti luule antoloogia „Lillekesed“ autor.
- A. Friedrich Kuhlbars
- B. Carl Robert Jakobson
- C. Friedrich Wilhelm Willmann
- D. Friedrich Reinhold Kreutzwald
- E. Berend Gildemann
10. Alates 1. juulist tõsteti Eestis käibemaksu 2% võrra. Kui jaehinnast jätta käibemaksuta osa samaks, siis **mitme % võrra suureneb** jaehind?
- A. 1.6393
- B. 1.6667
- C. 1.6949
- D. 1.7241
- E. 2.0000

11. **Kes** 18. sajandi filosoofidest on öelnud: „Inimesed ei eksi mitte sellepärast, et nad ei tea, vaid sellepärast, et nad kujutavad end teadvat“. Sai kuulsaks teosega „Kas teaduste ja kunstide edu on soodustanud kõlbluse paranemist?“

12. 25. novembril 1963 maeti John Fitzgerald Kennedy Arlingtoni kalmistule Virginias. Matusel viibisid 92 riigi esindajad, sealhulgas riigipead ja muud kõrgemad riigitegelased. **Kes** oli NSVL esindaja? NSVL riigipeaks sai ta hiljem.

13. **Nimetage kaks suurima maanteede võrgustikuga riiki maailmas.** Esimese riigi maanteede kogupikkus on ligi 6.44 milj. km ja sellest ligi 2/3 on kõvakattega. Teisel riigil vastavalt 3.86 milj. km ja sellest üle 2.4 milj. km kõvakattega. Kolmas suurriik jääb neist juba tunduvalt maha (kokku 1.9 milj. km), kuid paistab silma suure kõvakattega teede osatähtsuse poolest.

14. Selle usundi tunnuseks on viisnurk, mis sümboliseerib viit kõrgemat vaimulikku ja nende tähtsamaid isikuomadusi. Tema järgijad usuvad seitset moraalipõhimõtet, reinkarnatsiooni, seda, et Fatimiidide soost kaliif Al-Hakim (985 – 1021) ei surnud, vaid pöördub peagi tagasi maa peale. Nende hulgas on keelatud segaabiellud teiseusulistega ja oma usust lahtiütlemine, samas on lubatud palvetada võõras pühakojas, sest jumal on ju üks. Nende teoloogilises süsteemis on kreeka filosoofia läbipõimunud islamiga ja nad ise pärinevad ismailiitide hulgast. Läbi ajaloo on kaks nende juhtivat suguvõsa Arslanid ja Jumblattid, kellel on väga suur panus Liibanoni riigi loomisel. Sama terminit kohtame seoses silmahaigustega ja mineraloogias nimetatakse nii kristallipesasid (kvarts, kaltsiit). **Kuidas nimetame** selle usundi esindajaid?

15. Hiina on üks maailma vanimaid tsivilisatsioone ja vanim järjepidev tsivilisatsioon. Kuigi India võib lähema kolmekümne aasta jooksul mööda minna Hiinast, on Hiina rahvaarv olnud maailma riikide seas suurim. Viimase paari tuhande aasta jooksul on Hiina rahvaarv moodustanud protsentuaalselt maailma rahvaarvust ligikaudu 13 ... 33 %. Praegu on see % ligikaudu 20 (Hiinas ligikaudu 1.338 miljardit, maailmas 6.787 miljardit). **Millisel sajandil** kahe viimase aastatuhande jooksul oli aga Hiina osatähtsus maailma rahvaarvus suurim?

16. Hiljuti kinnitas meie edukaim naissportlane Kristina Šmigun-Vähi, et lisaks kahele Torino talimängude kuldmedalile, püüab ta Vancouveris lisa saada. Eesti võistkond oli viimastel taliolümpiamängudel Torinos kolme kuldmedaliga riikide arvestuses medalite arvu järgi 17. kohal. **Millised kaks riiki** said kõige rohkem medaleid?
17. Mõnel juhul on ROK andnud olümpiaaahindu väljapaistvate sportlike saavutuste eest väljaspool mänge ja aladel, mis ei kuulu olümpiaprogrammi. 1936. a. Berliini olümpiamängude kuldmedali aeronautkas sai Hermann Schreiber. **Mille eest?**
18. Küsimus Eesti kettaheite kohta. Kõigi aegade edetabeli kolme esimest kohta hoiavad praegused tegevspordlased Gerd Kanter, Aleksander Tammert juunior ja Märt Israel. **Kes on** aga selle edetabeli **neljas ja viies?** Neljanda koha omanik tunnistas mitte väga ammu dopingut tarvitamist ning viienda koha omanik tuli 1965. aastal koolinoorte üleliiduliseks meistriks kettaheites, Aleksander Tammert senior oli samas võitja kuulitõukes.
19. Esimesed NSVL MV jalgpallis peeti 1936 kevadel. See meeskond tuli meistriks 1946-48, 1950-51 ja juhtis ka 1952 tšempionaati pärast kolme vooru täiseduga, kuid siis saadeti laiali. Sest Jossif Stalin oli öelnud: "Väeosa, kes kaotas lipu, reformeeritakse, nii ka Nõukogude Liidu lippu häbistanud meeskond". Asi oli selles, et küsitava meeskonna baasil moodustati NSVL olümpiakoondis, mis läks Helsingisse suurte lootustega. Seal võideti 1/16 finaalis lisaajal Bulgaaria 2:1 ja kohtuti 1/8 finaalis Jugoslaaviaga. Esimene mäng lõppes 5:5 vaatamata sellele, et veel veerand tundi enne lõppu juhtis Jugoslaavia 5:1. Lisaajal domineeris hoo sisse saanud NSVL, kuid lõunaslaavlastel oli õnne ja tulemus ei muutunud. Kordusmängus domineeris Jugoslaavia ja võitis 3:1, kusjuures "patuoinaks" osutus A. Bašaškin. Ta puudutas karistusallas palli käega ja vastased realiseerisid penalti, lisaks tuli II poolajal tema jalast veel omavärv. Peale Stalini surma meeskond taastati ja ta tuli veel kahel korral NSVL meistriks (1970, 1991) ja karikavõitjaks (1955, 1991). **Mis meeskond?**
20. **Mis aastal ?** (± 1 aastat 1p)
- võeti vastu neljas ja viimane NSVL konstitutsioon.
 - toimus ajaloo raskeim lennuõnnetus Tenerife saarel, hukkus 575 inimest.
 - kuubalane Alejandro Casañas püstistas 110 m tõkkejooksu maailmarekordi 13.21 sek.
 - Prantsusmaal toimus viimane giljotiiniga hukkamine.
 - sündis Shakira, Colombia lauljatar.

21. Kaasaegse ...teooria sõnastas Claude Shannon oma 1948. a. avaldatud artiklis. Selle teooria alla kuuluvad sellised teemad nagu näiteks ... entroopia, kommunikatsioonisüsteemid, krüptograafia, veakorrektsioon jne. **Millisest teooriast** käib jutt?
22. See element on saanud nime jõe järgi, järjenumbr 75. Üks haruldasemaid keemilisi elemente maakoos. 1925. a. sakslaste poolt avastatud element on viimane looduses avastatud stabiilne keemiline element (viimane mittestabiilne oli frantsium). Sulamistemperatuur (3459 K) jääb alla vaid volframile ja süsinikule, tihedus (21.02 g/cm³) aga vaid platinale, iriidiumile ja osmiumile. Umbes 70% maailmatoodangust läheb reaktiivmootorite osade tootmiseks. Kasutatakse ka katalüsaatorite, kütuste tootmisel. **Mis element?**
23. Bradford Parkinson (1935) on Ameerika insener ja leiutaja, USA õhujõudude kolonel. Tuntud kui teatud leiutise isa. Lõpetanud USA Mereväeakadeemia, kuid astus USA õhujõududesse. 1961. a. sai magistrikraadi Massachusettsi Tehnoloogiainstituudist, 1966. a. Ph. D. Stanfordi Ülikoolist, kus on praegu emeriitprofessor. 2003. a. sai Draperi auhinna koos Ivan Gettinguga (1912-2003) panuse eest selle leiutise arendamiseks. Alates 1973. a. juhtis programmi 621B ja 1978 valmis küsitava leiutise esimene töötav prototüüp. **Mis leiutis?**

24. See haigus on 18. kromosoomi kolmekordsusest tingitud kehalsed väärarengud. Sündroomi põdevad lapsed surevad väga noorelt, tavaliselt vastsündinuna või imikueas. Eestis suri vanim seda sündroomi põdev isik 10-aastaselt. Esinemissagedus on umbes 1:10 000. Sündroomi kirjeldas ja määras selle põhjuse 1960. aastal inglise geneetik, kelle nime see kannab. **Mis haigus?**
25. Neid objekte tunneme kui võimsamaid tähetalisi raadiokiirguse allikaid. Varem peeti neid ekslikult galaktikavälisteks taevakehadeks, sest nad olid meist väga kaugel ja väga eredad, mistõttu ümbritsev galaktika ei paistnud välja. Lähim nähtav neist meile on 3C 273 ja ta kaugeneb meist kiirusega 45 000 km/s! Teadlased on seisukohal, et nende tekkeks on põhimõtteliselt vaja vaid kahte asja – võimsat musta auku ja piisavalt „toitu“ (kosmilist gaasi ja tolmu). Kui need tingimused on täidetud, siis on tegemist peaaegu igavese energiaallikaga. **Mis nime** all me tunneme neid Seyferti ja raadiogalaktikate võimsaid sugulasi?

26. See linn on Jiangsu provintsi pealinn, elanikke üle seitsme miljoni. On olnud Hiina pealinnaks kuue dünastia ajal ja ka 20. sajandil. Väidetavalt on vanalinna ümbritsenud 33 km pikkune 12 m kõrge ja 8 m paksune 600 aastat vana linnamüür pikim maailmas. Linna nimi tähendab tõlkes 'lõunapealinn'. **Mis linn?**

27. See on 1856. a. Pariisi rahulepingu kohaselt rahvusvaheline jõgi, mis on kõikidele riikidele laevasõiduks vaba. Alguse saab geograafide kokkuleppe kohaselt kahe nn allikajõe Brigach'i (pikkus 43 km) ja Breg'i (48 km) ühinemiskohast. **Mis jõgi?**

28. *Carduelis spinus* on pisike rohekaskollane lind. Kuulub vintlaste sugukonda. Tiiva pikkus 6,8...7,6 cm, kehamass tavaliselt 11...15 g. Toit on peamiselt taimne, eriti okaspuude ja korvõieliste seemned. Pesitsusajal kasutab toiduks ka putukaid. Tema kestev ja väga kiiretempoline laul on sädistav põimik kutsehüüdudest ja mitmesugustest kiiksuvatest, vuristavatest häälsustest ning lõpeb alati laialt venitatud kääksuva tooniga. Oma laulu esitab tavaliselt puuvõras aga ka lennul. **Mis lind?**

29. See taim (*Bunias orientalis*) pärineb Ees-Aasiast, kus on poolkõrbe ja stepitaim. Meie jaoks on ta tüüpiline invasiivne taim. XVII saj. esimesel poolel tungis ta üle Kaukasuse Euroopasse. Eestisse saabus koos kasakatega Krimmi sõja (1853 - 1856) aastail. Kõigepealt kinnitas ta kanda Põhja-Eestis. Praegu haarab ta levila peaaegu kogu Euroopa. Eestis on teda kõikjal, eriti ohtralt Põhja-Eestis.

Kasvab jäätmaadel, põldudel, teeäärtel. Temast vabanemine pole kerge. 1939. aastal anti isegi välja määrus, millega kuulutati ta kogu Eesti riigis hävitamisele. 1947. aastaks loodeti temast lahti saada. Määrust mittetäitvaid maaomanikke ähvardas tõsine karistus - kuni üks kuu aresti või sajakroonine rahatrahv. Kahjuks segasid vahele riigipööre ja II maailmasõda.

Selle taime kaitseks räägib vaid see, et tegemist on hea meetaimega. **Mist taim?**

30. Kaasaja geoloogid ja geofüüsikud hindavad Maakera vanuseks 4.54 ± 0.05 miljardit aastat. Kõige pikem ajaühik budismis ja hinduismis on aga 4.32 miljardit aastat. **Kuidas seda nimetatakse?**

31. See Eestis populaarne mehenimi võlgneb tänu oma sünni eest kirjanik Andres Saalile, kes pealkirjastas nii oma 1889. a. ilmunud teose. Arvatakse, et idee sellise nime loomiseks sai ta Läti Hendriku kroonikast ja F. R. Kreutzwaldi teosest „Lembitu“. Tartu kirikuraamatuis kohtab nime alates 1905. a. Hiljem on seda nime kandnud nii kauba- kui sõjalaevad, firmad ja seltsid. Nime teeb omapäraseks see, et meilgi domineerivate indoeuroopa nimetraditsioonide juures, lõpeb küsitav mehenimi a-tähega. **Mis nimi?**
32. Moisei Feigin sündis Moskvas ning oli viimane 20. sajandi algul tegutsenud kunstirühmituse Bubnovyi Valet (Ruutu soldat) esindaja. Kunstniku viimane personaalnäitus oli 2007. aasta kevadel Moskva Kunstnike majas, kus olid väljas mehe viimase nelja aasta tööd. **Kellena** kanti Feigin 2007. aastal Guinnessi rekordite raamatusse?

33. Küsime kirjanikku, keda nähtud jalutamas Tartus „Vanemuise“ einelauas, sajarublane paberraha niidiga järel lohisemas. Uudistajatele öelnud kirjanik: „Olen ma su kuradi järele küllalt jooksnud, eks lippa nüüd kord ka minu järele!“ **Kes?**
34. Küsime prantsuse 19. sajandi maalikunstnikku, kes loometee alguses lõi realistlikke olustikulisi portreid, hiljem peamiselt maastikumaale. Oli Barbizon' i koolkonna üks juhtfigure. **Kes?**

35. **Kes** oli see prantsuse helilooja, prantsuse koomilise ooperi rajaja (üle kahekümne muusikalise

komöödia autor, nende hulgas „Tom Jones“)? Ta oli ka 18. sajandi tugevamaid malemeistreid.

36. Šerri nime mõtlesid välja inglased, sest jerez tundus neile liiga raske hääldada. Maailmakuulsaks tegid selle John Harvey, George Sandemann ja Thomas Viimane rajas 1772 Andaluusiasse keset Jerez de la Frontera viinamarjakasvatuspriirkonda šerri ja bränditootmise, mis tänaseks on kasvanud Hispaania suurimaks. Firma sümbol on tuttav igale hispaanlasele ja seal käinud turistile. Eriti mõjuv on see koidu- või ehavalguse taustal mäetippudel ja kurudel. Hoopis vähem teatakse marginime, mis oli veinikaupmees Thomase perekonnanimi. Nimetage see tuntud **sümbol** ja **marginimi e. firmanimi**.
37. Paljud maailma rahvad usuvad, et see lind toidab poegi oma verega ja seepärast sümboliseeris ta heategevust, emaarmastust ja eneseohverdust. Kunstis ja kirjanduses samastati teda Kristusega, kelle veri tõi lunastuse inimkonnale. Esimesena kasutas sellist võrdlust tundmatu kreeka keeles kirjutav autor Egiptuse Aleksandriast oma teoses "Physiologus". Tegelikult oli siin tegemist muidugi toidu väljaoksendamisega. Kolooniates elamine ja 20-30 päevaste poegade panek ühistoidulisse lasteaeda, kus neid võib koos olla kuni 80-100 noorlindu, meenutas seda üksmeelt, mis valitses algkristlikes kogudustes. Tänapäeval kaunistavad need linnud Barbadosi ning Saint Kitts ja Nevisi riigivappe. **Mis lind?**
38. See kirjanik (1954 – 2004) oli ajalehe EXPO ajakirjanik ja peatoimetaja. Tuntuks sai ta "Millennium'i" triloogia esimese raamatuga, mis avaldati rootsi keeles 2005. Teoses on kaks peategelast: Mikael Blomkvist ja Lisbeth Salander. Eestikeelse tõlke pealkiri "Lohetätoveeringuga tüdruk" on võetud ingliskeelsest tõlkest. Originaalis on pealkiri "Män som hatar kinnor" ("Mehed, kes vihkavad naisi"). Möödunud aastal oli see kirjanik The Bookseller, Livres Hebdo ja Publishers Weekly ühistabelis, mis analüüsis ilukirjanduse müügi tabelid lääneriikides ja Hiinas, teisel kohal Khaled Hosseini järel. **Kes?**
39. See filmirežissöör ja –produtsent töötas alguses maalikunstnikuna, kuid 1936. aastast hakkas tegelema filmikunstiga. 1943. aastal valmis tema esimene film. Kuigi tema tuntuimad filmid pärinevad 1950-ndatest ja 1960-ndatest jätkas ta filmitegemist kõrge eani. Tema tuntuimate filmide tegevus toimub 13.-17. sajandil, kuid ta on teinud filme ka kirjandusteoste järgi (Dostojevski "Idioot", Shakespeare'i "Kuningas Lear" ja "Macbeth"). **Kes?**
40. Jaanuaris 1965 avati Wrocławis, kuhu kogu trupp oli tulnud Opolest. Juba kuuekümnendate algul lasi selle institutsiooni juht kogu trupil astuda komparteisse, sest teadis, et parteipileti varjus on lihtsam tegutseda ametlikust joonest kõrvalekalduvalt. See poliitika õigustas end — kui Opoles, kus ... tegutses 1959—1964, tahtis kabareed ja varieteed ihkav võimuladvik sulgeda ..., siis võeti kriitika omaks, lubati ... laiali saata ning paluti siis külma rahuga parteijuhtidel laiali saata ka partei algorganisatsioon, mida terve ... isikkoosseis endast kujutas. Selline avaldus ehmatas araverelisi parteijuhte ning ... jätkas tegevust. **Mis avati** 1965. a. Wrocławis?

Vastused.

1. Milano. RH
2. Linus Carl Pauling (1901-1994), ainus kahekordne Nobeli preemia laureaat ilma kaasvõitjateta. RH
3. Barack Obama, Sr. ja Jr. RH
4. Baffin'i saar, pindalalt suurim Canadas, maailmas viies. RH
5. Lembit Sarapuu. RH
6. A.Siuu(siuux) Irving Baxter. VT
7. D. Seto VT
8. C. Pindaros MK
9. E. Berend Gilde(n)mann MK
10. C. 1.6949%. RH
11. Jean-Jacques Rousseau (1712-1778). MK
12. Anastass Mikojan. MK
13. USA ja India. VT
14. Druusid. VT
15. 18. sajandi teine pool, 19. sajandi esimene pool. MH+RH
16. Saksamaa (29 medalit) ja USA (25 medalit). MK
17. Purilennukil Alpide ületamine. MK
18. 4. Kalev Külv (65.34), 5. Veljo Kuusemäe (64.54). RH
19. Moskva AKSK (ZDKA/CSKA). VT
20. 1977. RH
21. Informatsiooniteooria. RH
22. Reenium. RH
23. GPS (Global Positioning System), Globaalne Positsioneerimise Süsteem. RH
24. Edwardsi sündroom. RH
25. Kvasarid. VT
26. Nanjing (Nanking). MH
27. Doonau. MK
28. Siisike (pajulind, kadakalind, pilvelind). RH
29. Harilik tõlkjas ehk rakvere raibe ehk venekapsas. RH
30. Kalpa (Maha-Kalpa, Brahma päev, 1000 mahayuga't) MK
31. Vambola. VT
32. Maailma vanim tegevkunstnik. RH
33. Eduard Vilde MK
34. Jean-Baptiste Camille Corot. RH
35. François- André Philidor (1726-1795). MK
36. Must härg ja Osborne. VT
37. Pelikan. VT
38. Stieg Larsson. VT
39. Akira Kurosawa (1910-1998). RH
40. Grotowski Teater-Laboratoorium. RH